

**Німецька
мова**

**German
Language**

ISSN: 2411-6181 (on-line); ISSN: 2311-9896 (print)
Current issues of social studies and history of medicine. Joint
Ukrainian-Romanian scientific journal, 2017, №:1(13), P. 77-80
UDK 811.112.2'354'276.6:61
DOI 10.24061/2411-6181.1.2017.18

**ЛЕКСИЧНІ ТА ГРАФІЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ
СКОРОЧЕНЬ, ЇХНІ РІЗНОВИДИ У НІМЕЦЬКІЙ
ФАХОВІЙ МОВІ „ТЕХНОЛОГІЇ ЛАБОРАТОРНОЇ
ДІАГНОСТИКИ ТА ЛІКУВАННЯ”, СПОСОБИ
ПЕРЕКЛАДУ**

Богдана КАЧАН

ВДНЗ України „Буковинський державний
медичний університет“, Чернівці (Україна)
danusja.kachan@gmail.com

**LEXICOLOGICAL AND GRAPHICAL CHARACTERISTICS
OF ACRONYMS, THEIR VARIETIES IN GERMAN
LANGUAGE FOR SPECIFIC PURPOSES “TECHNOLOGY
OF LABORATORY DIAGNOSTIC AND TREATMENT”,
METHODS OF TRANSLATION**

Bogdana KACHAN

Higher State Educational Establishment of Ukraine
„Bukovinian State Medical University“, Chernivtsi (Ukraine)
Researcher ID: S-7419-2016 375

Качан Богдана. Лексические и графические характеристики сокращений в немецком факховом языке “Технология лабораторной диагностики и лечения”, способы перевода. В статье рассматриваются лексические и графические характеристики сокращений в немецком языке для специальных целей “Технология лабораторной диагностики и лечения”, а также выделены основные виды трансформаций данных сокращений на украинский язык. Во время исследований установлены трудности, с которыми может встретиться переводчик, среди них – омонимичность сокращений, вариативность графической формы, частое употребление международных сокращений.

Ключевые слова: сокращения, омонимичность, немецкий язык для специальных целей, субъязык медицина, переводческие трансформации.

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень. Останніми роками у лінгвістиці спостерігається стрімке зростання досліджень текстів медичного спрямування, що призводить до необхідності вивчення способів перекладу у світлі постійного розвитку фахової термінології. Сучасний професійний медичний переклад тексту являється один з найскладніших у практиці перекладу, а переклад спеціальної термінології є нагальним, оскільки термінологія, яка функціонує в медичному дискурсі, постійно поповнюється новими номінаціями та їх тлумаченням. Цей процес відбувається завдяки значній науковій діяльності, яка проводиться у світових масштабах, завдяки новим відкриттям і досягненням в усіх галузях охорони здоров'я.

Серед досліджень, присвячених питанням медичної термінології, значне місце посідає визначення способів її утворення і функціонування у субмовах медицини. Це проблема розглядалася такими вченими, як: А. В. Боцман¹, О. Б. Петрова²; становленню специфіки функціо-

нування іншомовних медичних термінів: W. Labov³. Дослідженням різних аспектів лексичних та графічних характеристик скорочень у фахових мовах присвячені праці багатьох вчених, зокрема: Л. Ю. Зубової⁴, Т. Р. Кияка⁵, Д. В. Самойлова⁶ та інших.

У кожній мові функціонує декілька тисяч медичних термінів, які постійно оновлюються та поповнюються новими найменуваннями, наприклад, з галузі методів дослідження та діагностики захворювань. Медична термінологія взагалі поділяється на низку більш вузьких відгалужень, серед яких виокремлюють підсистеми термінів настільки вузьких, що для адекватного перекладу необхідно або мати відповідні знання, або залучати до роботи медичних фахівців.

До проблем перекладу текстів медичного спрямування відносяться декілька факторів таких, як: – широке використання скорочень; – міжгалузєва термінологія; – медичний вокабуляр, що постійно поповнюється та розширюється, переклад якого створює появу “хибних дру-

¹ Botsman A.V. Strukturno-semantichni ta prahmatychni osoblyvosti farmatsevtichnykh tekstiv (na materialih anhlomovnykh instruktсий do vzhuvannya likars'kykh preparativ) [Structural-semantic and pragmatic features of the pharmaceutical texts (based on the English instructions for use of drugs)]: avtoref. dys. ... kand. filol. nauk: spe ts. 10.02.04, K., 2006, 20 p.

² Petrova O.B. Strukturno-semantychna kharakterystyka medychnoyi terminolohiyi ta narodnykh naymenuvan' khvorob v ukraiyins'kiy movi [Structural-semantic characteristics of medical terminology and national titles diseases in Ukrainian]: avtoref. dys. kand. filol. nauk, Kharkiv, 1994, 24 p.

³ Labov W. Sociolinguistic Patterns, Philadelphia: Univ. of Pennsylvania Press, 1972, 344 p.

⁴ Zubova L. Yu. “K voprosu ob osobennostyakh y trudnostyakh perevoda anhl'yys'kykh medyt'syn'skykh sokrashcheniy” [To a question about the features of the first difficulties of translation of English medical abbreviations], *Vestnyk VHU. Seryya “Lynhvystyka y mezhkul'turnaya kommunykatsyya”*, 2005, P. 96.

⁵ Kyyak T. R. Lynhvystycheskye aspekty termynovedenyya [Linguistic aspects of terminology studies], K. : UMK VO, 1989, 174 p.

⁶ Samoylov D. V. O perevode medyt'syn'skoho teksta [About translation of medical text], Yzdat. dom “Praktyka”, 2006, 148 p.

зів перекладача”.

Мета дослідження. Поступове, але постійне прискорення темпу життя і розвитку медичної науки детермінує тенденції до економії мовних ресурсів, принцип якої полягає в прагненні досягнути максимально комунікативного ефекту якомога меншою кількістю мовних засобів. У мові це результує протилежними до ускладнення номінацій процесами: прагнення до їх скорочення за рахунок усикання, аберації, контамінації тощо. Враховуючи подані аспекти проблеми, ми ставимо за мету у даній статті розглянути лексичні та графічні характеристики скорочень, їхні різновиди у німецькій фаховій мові „Технології лабораторної діагностики та лікування (ТЛДЛ)”, способи перекладу, яка на нашу думку, створює найбільшу проблему перекладу з однієї мови іншою, тому, на наш погляд, цю проблему можна вирішити низкою наступних завдань:

визначити поняття “скорочення” у фахових текстах ТЛДЛ; дослідити їхні лексичні та графічні характеристики скорочень, їхні різновиди у субмові “медицина”; дослідити особливості їхнього функціонування в автентичних текстах;

виокремити та проаналізувати банк перекладацький трансформацій скорочень, що функціонують у субмові ТЛДЛ;

визначити особливості перекладу вищепойменованого корпусу скорочень українською мовою.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фахова мова – середовище народження й розвитку термінології. Як зазначає Т. Кияк, “терміносистеми слід досліджувати лише в руслі їхньої функціональної ваги в контексті, власне, фахових мов”⁷. Вважаємо, що “фахова мова” – це сукупність усіх мовних засобів, які використовують у конкретній сфері, щоб забезпечити взаєморозуміння комунікантів. Фахова мова – це також варіант загальноживаної мови, який слугує основою до пізнання та визначення фахових об’єктів їхнього дослідження та розуміння, а також для специфічних комунікативних потреб фаху. Фахова мова – це засіб для оптимального порозуміння фахівців щодо проблем свого фаху; для неї характерні специфічна фахова лексика і спеціальні норми вибору, застосування і частотність загальномовних лексичних та граматичних засобів.

Медична термінологія – це система понять, які позначають стани та процеси, що протікають у людському організмі, хвороби та їхні ознаки, методи діагностики, профілактики й лікування захворювань, медичне обладнання, лікарські засоби тощо.

Особливістю функціонування фахової медичної субмови є поділ її на субкласи. Наприклад, виділяємо субмову урології, хірургії, кардіології, лабораторної діагностики тощо. Характерною рисою цих субкласів – наявність широкого спектру скорочень, які властиві лише даному субкласу фахової медичної мови⁸. У своїй роботі ми вирішили приділити увагу лексичним та

графічним особливостям, а також особливостям перекладу скорочень субкласу „Технології лабораторної діагностики та лікування”. Лабораторна медицина, як прикладна галузь, знаходиться у постійному розвитку і інтегрується у технічний прогрес. Щорічно розширюється спектр технології лабораторної діагностики та лікування, який потребує сучасної номінації лабораторних досліджень, інтерпретації результатів діагностики, методів розуміння змін, які відбуваються на різних рівнях у людському організмі у разі хвороби людини.

Питання сприйняття реципієнтом німецьких скорочень стає все більш і більш актуальне. У зв’язку з особливістю німецької мови до економії мовних ресурсів, спрощення граматичних конструкцій, ми маємо розвинуту систему скорочень, яка у перспективі удосконалюється⁹. З одного боку, це безкінечні можливості для створення все нових скорочень, їхньої скорішої адаптації у системі німецької мови, з іншого боку, це певні труднощі, які пов’язані з протиріччями в цій системі, інколи з їх графічною недосконалістю. Точність і однозначність скорочень важлива у будь-якій сфері науки, але у медицині дана проблема являється особливо актуальною, життєво важливою, оскільки ця недосконалість може призвести до помилок щодо лексико-графічної кодифікації медичної документації.

„Прагнення до мовної економії є визначальним фактором, що детермінує процес прямого запозичення іншомовних слів“ та формування нового способу номінації – унісегментальних та мультисегментальних скорочень слів. Перші є частиною повної форми слів (наприклад: *Tbl.* – *die Tabletten*, *Ther.* – *die Behandlung, die Therapie*), другі – редукованими формами багатоконпонентних композитів, словосполучень чи фразеологічних одиниць (*o.B.* – *ohne Befund*, *I.E.* – *die Internationale Einheit*).

Залежно від позиції „уламка“ відносно цілого слова унісегментальні скорочення поділяються на „усічення кінця лексеми“ – *Bef.* – *Befund, der, AMY* – *die Amylase*; „усічення середини слова“ – *Ag* – *Antigen, das*. Ці скорочення утворюються шляхом морфологічного усічення, тому, подібно до афіксоїдів, вони здатні адсорбувати значення цілої лексеми і надалі виступати твірною основою для утворення похідних.

Залежно від ступеня скорочення мультисегментальні скорочення підлягають подальшій сегментації на „ініціальні скорочення“, напр. *MRT* – *Magnetresonanztomographie, die, CT* – *Computertomographie, die*; „рамкові скорочення“ – *ANA* – *antinukleärer Antikörper*; скорочення до складу та „гібридні скорочення“, напр.: *INR-Wert* – *der International Normalized Ratio-Wert, DiffBB* – *das Differentialblutbild*. Скорочені слова еквівалентні твірним лексичним одиницям. Їх називають „лексичними варіантами особливого типу“, оскільки йдеться про форму вираження тієї чи іншої лексеми в повному обсязі чи скороченому її варіанті¹⁰.

Оскільки скорочені лексичні та термінологічні оди-

⁷ Куяк Т.Р. Ohuy O.D., Naumenko A.M. Teoriya ta praktyka perekladu (nimets'ka mova) [Theory and practice of translation (the German language)]. Pidruchnyk dlya studentiv vyshchykh navchal'nykh zakladiv., Vinnytsya: Nova knyha, 2006, P. 28.

⁸ Ibid., P. 30.

⁹ Ortrun Riha. Die Alltagssprache der Medizin: Besonderheiten und mögliche Missverständnisse im Deutschen [The everyday language of medicine: features and possible misunderstandings in German], URL: <http://www.medtrad.org/panacea/IndiceGeneral/n34-tradyterm-riha.pdf>

¹⁰ Mishchenko A.L. Linhvistyka fakhovykh mov ta suchasna model' naukovo-tekhnichnoho perekladu: monohrafiya [Linguistics of languages for special purposes and the modern model of scientific-technical translation], Vinnytsya: Nova knyha, 2013, P. 199.

ниці мають лише виключно називну функцію, то її слід перекладати еквівалентом того ж референта на мову перекладу, при відсутності такого – не рідко назви близького терміна (*das kleine Blutbild (KBB) - загальний аналіз крові*). Власне, це можна лише умовно назвати перекладом, так як скорочення не має власного значення, як правило, являється зменшеним графічним відображенням значення вихідної одиниці - співвідношення, яке мовою.

У словниках, в тому числі і галузевих термінологічних словниках, цій сфері приділяється мало уваги. Існує також і проблема власне зі словниками, оскільки на даний момент не має білінгвального (німецько-українського) словника медичної термінології, і у зв'язку з чим перекладач у своєму арсеналі може використовувати лише монологічний словник медичної термінології, або пошукові системи мережі Інтернет, знати основні види трансформацій іншомовних скорочень українською мовою, серед яких ми виділяємо наступні:

Транслітерація аббревіатурних скорочень

Скорочення та аббревіатури також можна передавати українською мовою за допомогою транскодування (транслітерації). Для правильного перекладу необхідно дотримуватися системи міжнародної транскрипції або міжалфавітної відповідності:

EKG (*Elektrokardiogramm*) – **EKG** (*електрокардіограма*);

CT (*die Computertomografie*) – **КТ** (*комп'ютерна томографія*);

Diagn. (*die Diagnose*) – *діагноз*.

Переклад описовою формою.

В інший спосіб німецькі скорочення перекладаються відповідною повною формою слова або термінологічного словосполучення. Наприклад:

BG (*die Blutgruppe*) – *група крові*;

DD (*die Differentialdiagnose*) – *диференціальний діагноз*;

RKI (*das Robert Koch Institut*) – *інститут імені Роберта Коха*;

Erw. (*der Erwachsene*) – *дорослий*;

BD (*der Blutdruck*) – *кров'яний тиск*.

Цей спосіб використовується тоді, коли в мові перекладу відсутнє відповідне скорочення, причому для перекладу необхідно визначити повну форму скорочення у мові оригіналу (за словником або текстом оригіналу). Повна форма скорочення звичайно перекладається якомога точніше за допомогою калькування так, щоб з відповідної повної форми перекладу можна було утворити скорочення.

Переклад наявних авторських скорочень

Слід зазначити, що в мові перекладу авторського скорочення форма утворення будується за тією ж моделлю, що й у мові оригіналу (наприклад, **Dz.** – *діагноз*; **Bef.** – *der Befund*). Такі скорочення зазвичай зафіксовані у вузьких галузевих словниках: **V.a.** – *Verdacht auf - підозра на*; **Z.n.** (*Zustand nach*) – *стан після*; **klin.** (*klinisch*) – *клінічний*.

Зважаючи на різні види трансформацій скорочень у мовному дискурсі ТЛДЛ, слід брати до уваги наявність

омонімічності, синонімічності, при тотожності їхньої графічної форми. Наприклад:

AK: *die Antikörper* – антитіла

die Aortenklappe – клапан аорти

der Arbeitskreis – гурток, робоча група

BG – *die Blutgruppe* – група крові

die Berufsgenossenschaft – корпорація, спілка страховальників

o.B. – *ohne Befund* – без діагнозу

ohne Besonderheit – без особливостей.

Це представляє труднощі для перекладача при трансформуванні мовою перекладу, тому що у таких випадках іноді буває важко визначити за лексичною або графічною формами скорочення його семантику, крім того певні форми скорочених термінів можуть належати до однієї й тієї ж ділянки, що також створює проблеми у перекладацькому процесі¹². Наприклад:

HF1. *die Herzfrequenz* – часто серцевих ударів

2. *die Herzfehler* – вада серця

3. *die Hämofiltration* – гемофільтрація

Нами зафіксований той факт, що в німецькому дискурсі ТЛДЛ вживаються міжнародно узгоджені скорочення (найчастіше англійського та французького) походження: **µmol** – *Mikromol*; **LDL** – *das Low-Density-Lipoprotein („gefährliches / böses“ Cholesterin)*; **Cu** – *das Kupfer*.

Тому перекладачу у випадку наявності незрозумілих скорочень доводиться звертатися до фахівців та словників скорочень з інших мов.

Скорочення слів, термінів та термінологічних скорочень з ТЛДЛ активно функціонують у спеціальній медичній літературі, більшість із них мають зафіксовані регулярні адекватні¹³. Під час перекладу скорочень оригіналу для збереження функціонально-стилістичної адекватності перекладного тексту застосовують і відповідні українські скорочення: **BSG** (*BKS*) (*die Blutsenkungsgeschwindigkeit*) – **ШОЕ** (*швидкість осідання еритроцитів*) тощо. Якщо ж скорочення невідомі українському читачеві, для чого доцільно навести їхню повну форму і в дужках відповідне скорочення.

При проведенні дослідження було здійснено порівняльно-зіставний аналіз лексико-графічної кодифікації аналізу крові і виділено наступні характерні особливості:

В українському варіанті майже відсутні скорочення, проте у німецькому – вони становлять 60% усіх позначень:

ERY – *die Erythrozyten*; **THROMBO** – *die Thrombozyten*; **LEUKO** – *die Leukozyten*; **LYMPH** – *die Lymphozyten*; **MONO** – *die Monozyten*; **HB** – *das Hämoglobin*; **EW** – *das Eiweiß*; **Bili** – *das Bilirubin*¹⁴.

В німецькому варіанті номінації використовуються міжнародні варіанти скорочень (в основному англійською мовою): **MCH** (*mean corpuscular haemoglobin – durchschnittlicher Hb-Gehalt eines roten Blutkörperchens*); **MCHC** (*durchschnittlicher zellulärer Hb-Gehalt*), **MCV** (*durchschnittliches corpuskuläres Volumen eines roten Blutkörperchens*) **MPV** (*mean platelet volume, mittleres Thrombozyten-Volumen*);

¹¹ Osnovy perekladoznavstva: navchal'nyy posibnyk [Basics of translation training: training manual], Chernivtsi: Ruta, 2008, 312 p.

¹² Mishchenko A.L. Lihnvistyka fakhovykh mov ta suchasna model' naukovo-tekhnichnoho perekladu: monografiya [Linguistics of languages for special purposes and the modern model of scientific-technical translation: monograph], Vinnytsya: Nova knyha, 2013, P. 198.

¹³ Menschen im Beruf. Medizin: B2-C1 [People at work. Medicine: B2-C1], Hueber-Verlag, München, 2016, 152 s

¹⁴ Laborwerte-Tabelle [E-source], URL: <https://www.gesundheit.gov.at/labor/laborwerte/inhalt>

В обидвох кодифікаціях присутні робочі авторські скорочення: *Dz.* – *diagnos*, *Vef.* – *Befund*, *der.*

Окрім цього, характерною рисою скорочень у лабораторній діагностиці є різні варіанти запису графічної форми, наприклад, *PTZ (PT, PZ)–Prothrombinzeit, die*; *BSG (BKS)–Blutgeschwindigkeit, die*; *CL (CHL)–Chlorid, das*. Також у формулі кодифікації фаховою мовою ТЛДЛ наявні номінативні маркери хімічних речовин, які утворюють склад рідин людського організму.

Висновки та перспективи подальших досліджень.

Отже, скорочення у німецькій фаховій мові „Технології лабораторної діагностики та лікування” володіють характерними лексико-графічними особливостями, які представляють труднощі під час транскодифікації тексту мовою перекладу. Омонімічність, синонімічність, варіативність графічної форми і наявність інтернаціональних та авторських скорочень, на які наштовхується перекладач під час роботи над фаховими медичними текстами. Важливим під час перекладу є використання оптимальних способів перекладу – таких, як транслітерація, переклад описовою формою з урахуванням авторських скорочень. Підсумовуючи все вищезазначене, можна дійти висновку, що питання характеристики і перекладу скорочень фахової мови ТЛДЛ належить до важливих проблем транляторики і потребує подальшого аналізу щодо вивчення скорочень в інших субкласах фахової мови медицини.

Bogdana Kachan. Lexicological and graphical characteristics of acronyms, their varieties in German language for specific purposes “Technology of laboratory diagnostic and treatment”, methods of translation. The article represents research of lexicological and graphical characteristics of acronyms, their varieties in German language for special purposes “Technologies of laboratory diagnostic and treatment (TLDT)”.

Translation of modern professional medical text is one of the most difficult in the practice of translation. Professional medicine language is divided into such subclasses: sublanguages of urology, surgery, cardiology, laboratory diagnostics etc. A main feature of these subclasses is a wide range of acronyms which are typical for these subclasses of professional medical language.

Laboratory medicine is in constant development and integrates with technical progress. The steady acceleration of life and the development of medical science determine trends in savings language resources, the principle of which is the desire to achieve maximum communicative effect using less language resources: acronyms, abbreviation etc.

Acronyms in the German language for special purposes TLDT have distinctive lexical and graphical features that represent difficulties during transcodification of text by translation. Homonymous, synonymy, variability graphic form and the presence of international copyright and abbreviations which runs translator while working on professional medical texts. It is important in the translation to use the best ways of translation such as transliteration, translation descriptive form which is based on author's reductions.

Key words: acronyms, homonymy, German language for specific purposes, sublanguage of medicine, translational transformations.

Качан Богдана – викладач кафедри іноземних мов ВНДЗ України «Буковинський державний медичний університет». Коло наукових інтересів: перекладознавство, особливості перекладу німецькомовних медичних текстів українською мовою, методика викладання іноземних мов, гейміфікація на заняття з іноземної мови для студентів медичних ВНЗ. Брала участь у міжнародних та всеукраїнських проєктах та конкурсах (Гете-Інститут, благодійна спілка “Самаритянин”, благодійна організація „Erinnerung, Verantwortung und Zukunft”, Німеччина).

Kachan Bogdana is a tutor of the department of foreign languages at the Higher State Educational Establishment of Ukraine „Bukovinian State Medical University”. Scientific interests of author are the following: translation studies, specific of translation of German medical texts in Ukrainian, methods of teaching foreign languages, gamification at foreign language classes for medical students. The author took part in international and national projects and competitions (Goethe-Institute, ASB-volunteering group, the foundation EVZ („Erinnerung, Verantwortung und Zukunft“ Germany).

Received: 26-01-2017

Advance Access Published: April, 2017

© B. Kachan, 2017